

okuyan, onda aynı zamanda Allah adını da görür. Şair, bu benzetmelere dayanarak beytini yazmıştır.

Ayrıca lale, tek kök üstünde, tek çiçek verir ve çiçeği, yeşil yapraklar arasından dimdik göğe doğru uzanır. Lale, İslam Medeniyetinin son döneminde, güzelliği ile ve ona bakarak Allah'ın yaratma kudreti hakkında şairlere ilham kaynağı olmuştur.

Haddeden geçmiş nezâket yâl ü bal olmuş sana

400. *Âşiyân-ı mürğ-i dil zülf-i perişânındadır
Kande olsam ey perî gönlüm senin yanındadır
Lâedri*

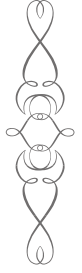
(Ey sevgili) gönlümün yuvası senin perişan saçlarının arasındadır; nerde olursam olayım ey peri (kadar güzel sevgili) gönlüm senin yanındadır.

Allah Teâlâ, bütün mahlûkatı çift yarattığı gibi insanı da iki cins halinde yaratıp yeryüzüne gönderdi ve ilk yaratılışından bu yana yeryüzündeki varlığı bu esas özelliği değişmeden devam etmektedir. Ne güzeldir insanın kendisinden başka, başka bir yerde, başka bir yarısının yaratılmış ve kendisini bekliyor olması. Ne güzel bir duygu ve ne büyük hikmettir ki o, her cins, yaratılışında hikmetli bir eksiklik ve bu eksiklikten kaynaklanan yekdiğerine eş olma isteği genlerine işlenmiş olarak dünyaya gönderilmektedir. Ayet:

“O'nun işaretlerinden biri de, sizi cezbeden kendi cinsinizden eşler yaratması ve aranızda sevgiyi ve şefkati yerleştirmesidir: bunda, kuşkusuz, düşünen insanlar için dersler vardır!” (Rum Suresi: 21)

“Kande olsam ey perî gönlüm senin yanındadır” diyor şair. Ey bütün yaratılmışların Hâliki; dünyada bir ve tek kalmanın, eşsizliğin eksikliği, o dayanılmaz boşluğu ve ağırlığı bu yüzden midir!? Erkek veya kadın ömrünün çok önemli kısmı, kendi yarısını arama, onunla bütünlük kurma ve o bütünlükten yeryüzünde hayat inşa etme çabası ile geçmektedir. Ve bütünlük yolundaki o iki insanın birbirlerinden kopması

ne acı ve ne sancılıdır! Ve ne bitmez, tükenmez, yeniden ve yeniden arayıştır o... Ya insanın kendi eliyle, her eş'in zihni ve ahlâki kodlarını bozarak insanı "birbirlerine eş olma" duygusundan koparması!? Artık bu durumda insan, hayatına fesat karışmış olarak, yeryüzünde kıyamete kadar dolaşır durur, huzur ve sükûnet bulamaz...

401. Aceb şîr-i jiyânı pençe-i âhûda gördüm ben

Fitnat Hanım

Ne tuhaftır, ben kükreyen aslanı bir ceylanın pençesinde gördüm.

Koca aslanı ürkek bir ceylanın (olmayan) pençesinde görmek!? Neden yakalasin aslanı ceylan? Ceylan et yemez ki? Peki, ama ceylan nasıl ve hangi güçle yakayabilir aslanı? Ezberlerimizi bozalım ve bir kenara koyalım, bildiğimiz düşünce kalıplarımızı bırakalım, öyle düşünelim: Ceylanın, yani bir hanımın gözüyle görmeye çalışalım. Buradan bakınca mısra, tam da Selimî'nin* beytine karşılık gelmiyor mu? "*Şîrler pençe-i kahrımdan olurken lerzân/ Beni bir gözleri âhûya zebûn etti felek.*" Sözün kısası, ava gideni avlanmış gördüm diyor, Fitnat Hanım.

(*) Selimî (Yavuz Sultan Selim)

402. Ayıttı ol peri bir gün düşüne girüren bir şeb

Sevincimden nice yıllar geçipdür görmedim uyhu

Zatî

O peri bir gün bana, "Bir gece rüyana gireceğim" dedi; (bu yüzden) nice yıllardır sevincimden gözüme uyku girmedi.

Sevgiliye bu kadar derinden muhabbet duyan şairin mübalağasında bir de incelik gizli: Sevgilisini rüyasında görmek için bu kadar istekli olan şair, sevincinden uyuyamadığı için belki de hiçbir zaman sevgilisini rüyasında göremeyecek! Böylece âşık, sevincine hâkim olamamasının cezasını çekmekte, sevgilisine kavuşamamaktadır.

403. *Beni cândan usandırdı cefâdan yâr usanmaz mı*
Felekler yandı âhımdan muradım şem'i yanmaz mı
Fuzûlî

Sevgili beni canımdan usandırdı, bana cefa etmekten usanmayacak mı? Ahımdan gökkubbeleri tutuştu, dileğimin mumu hâlâ yanmayacak mı?

404. *Câmi yıkıldıysa mihrap yerinde*
Kalır güzellikten eser demişler
Yesârî

Önceden güzel olan bir insan (özellikle kadın), bina vs. yaşanıp, kısmen de olsa harap olsa da, önceki güzelliği tamamen bitmez, kendini gösterir. Beytin birinci mısraı küçük değişikliklerle bir özdeyiş olarak söylenmektedir: **Câmi yıkılmış ama mihrap yerinde.**

405. *Dil-i mecrûhuma rahm eyle kalsın dâm-ı zülfünde*
Şikeste-bâl olan murgu edip âzâd neylersin
Bahâyî Mehmet Efendi

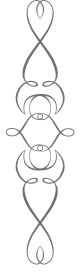
Yaralı gönlüme acı, bırak senin zülfünün tuzağında kalıversin; kanadı kırık kuşu azat edip de ne yapacaksın!

406. *Dilde gam var, şimdilik lütfeyle gelme ey sürûr*
Olamaz bir hânede mihmân mihmân üstüne
Râsîh

Ey neşe! Gönlümde keder var, lütfet de şimdilik gelme; (çünkü) bir evde misafir üstüne misafir olmaz.

Şair, “misafir üstüne misafir olmaz,” diyor, “ağarlaması zor” demek istiyor ama aslında işaret ettiği çok daha başka bir husus var: Zor olan iki kişiyi bir arada ağarlamak değil, belki aynı gönülde barınamayacak olan iki hâli, “gam” ile “neşe”yi aynı anda bir arada yaşamaktır! Çünkü “gam” ve “neşe” bir arada olamazlar, bu yüzden de ev sahibinin onları mutlu etmesi zor olur. Şair bunu demekle, hem kendisi için zor olacak bir durumu açığa vuruyor, hem de misafirperverliğini ortaya koyuyor.

407. *Ey gönül! Kendini hevese kaptırmışsın
Sen zevk ü sefa sürmeyi amaçlamışsın
Ahmed-i Hânî*

Ünlü Şark klasiklerinden “**Mem û Zîn**” mesnevisinde kendini, yani nefsini gönlü üstünden sorgulayan hikâyenin kahramanı Mem, gönlünün kendini dünya heveslerine kaptırdığını söyler, zevk ve sefa sürmeyi amaçladığının farkına varır. Zîn’e olan aşkının kendisini Allah sevgisinden uzaklaştıracağını, dünya nimetlerine düşkünlüğünün kapısını aralayacağını farkında olan Mem, gönlünün bu yolla kendisini günaha doğru çekmesinden korkar. Bundan sonraki beyitlerde kendisine, “nefsinin arzularından kaçınma” ve “lezzetli şeylerden uzak durma” telkininde bulunan Mem, bugünün diliyle söyleyecek olursak modernleşme hastalıklarına karşı koyma yollarını gösterir. Öyle ki, Lokman Hekim’den “**Tatlı olan ne varsa hastalık verici olduğunu,**” “acı olan ne varsa” onun da “sağlık verdiğini,” bizatihi “ilaç” olduğunu reçete eder! Bugünün insanına ne güzel, kısa ve kısa olduğu kadar açık ve kesin bir tavsiye değil mi!?²⁸

408. *Güllü dîbâ giydin amma korkarım âzâr eder
Nâzenînim sâye-i hâr-ı gül-i dîbâ seni
Nedîm*

Üzerinde gül motifleri bulunan elbise giydin; ama korkarım ki, ey nazlı yârim, bu elbisedeki güllerin dikenlerinin gölgesi seni incitir!...

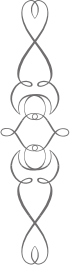
409. *Haddeden geçmiş nezâket yâl ü bâl olmuş sana
Mey süzölmüş şîşeden ruhsâr-ı âl olmuş sana
Nedîm*

Haddeden geçmiş nezâket boy pos olmuş sana; şîşeden süzölmüş şarap, kırmızı yanak olmuş sana.

Şûhâne gazelleriyle tanınan Nedim'in bir gazelinden alınan bu beyit **Nedîmâne** tarzın da örneklerinden biri olarak

28 Beytin aslı Kürtçedir: *Ey dil te xwe daye ber hewayê/ Qesda te ew e biki sefayê*

gösterilir. Nedim bu beyitte, sevgilinin güzelliğinden büyük bir nezaketle bahsetmektedir.

Şûhâne gazel: Kadını ve aşkın zevklerini konu alan, zarif bir anlatımla söylenmiş gazellerdir. Şûhâne gazel tarzının en tanınmış ismi Nedim'dir.

410. *Hünkâr şehre geldi deyu seyre çıkdılar
Her kûşe mehlika dolu hünkâra kim bakar
Vizeli Behiştî*

Padişah şehre gelmiş diye herkes seyretmek için toplandı ama ortalık (padişahı seyretmeye çıkan) güzel kızlarla dolunca, artık padişaha kim bakar!

411. *Kemend-i nazmım ederken gazâl-i ma'niyi râm
Yine o şuhuma Gâlib gazel beğendiremem
Şeyh Galib*

Ey Galip! Şiirim (nazmımın) kemendi mâna ceylânına boyun eğdirecek kadar güzel olduğu halde, yine de o fettan güzele şiir beğendiremiyorum. (Ne yapsam da o güzele beğendirecek bir şiir yazsam.)

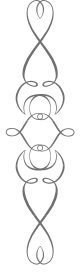
412. *Mest-i nâzım kim büyüttü böyle bî-pervâ seni
Kim yetiştirdi bu gûnâ servden bâla seni
Nedîm*

Ey naz sarhoşum (kendi nazıyla mest olan sevgilim!), seni kim böyle pervasız büyüttü (ve) seni kim böyle servilerden daha boylu, boslu yetiştirdi.

413. *Nihal-i tazedir kaddin dehanın gonce ruyun gül
Bir iken iki olsun gel açıl gonca-dehanım gül
Şeyhü'l-islam Yahya*

Boyun taze fidandır, ağzın gonca, yüzün gül; birken iki olsun gel açıl gonca ağızlım gül.

414. *Sen gelmeyince hâtıra bilsen neler gelir*
Nâbî

Senin gelmediğin zamanlar, bilsen aklıma neler gelir.

415. *Sen kim gelesin meclise bir yer mi bulunmaz*
Baş üzre yerin var
Gül goncasısın gûşe-i destâr senindir
Gel ey gül-i rââ

Nedîm

(Ey sevgili) meclise geleceksin de, sana yer mi bulunmayacak, (yer bulunmamak ne kelime, seni yerde oturtmak şöyle dursun) başımın üstünde yerin var; sen gül goncasısın, başıma gül taktığım yeri sana ayırdım, gel ey güllerin en güzeli!

gül-i ra'nâ: Yarısı sarı, yarısı kırmızı çok güzel gül.

Açıklama: Osmanlı toplumunda sarıklı erkekler, sarıklarını çeşitli şekillerde bağlar, sarıklarının uygun bir yerine de gül takarlardı. Burada şair sevgilisini başa takılacak gül yerine koymaktadır. Doğu toplumlarında hâlâ söylenen "başım üstüne", "başımın üstünde yerin var" sözleri buradan gelmiş olsa gerektir.

416. *Şîrler pençe-i kahrımdan olurken lertzân*
Beni bir gözleri âhûya zebûn etti felek
Selimî

Aslanlar bile can alıcı pençemde titrerken; felek beni bir ceylân gözlü karşısında aciz duruma düşürdü.

Hadi bakalım!... Cihan padişahı bir ahu gözlü karşısında aciz duruma düşsün! Gülmeli mi, ağlamalı mı? Ama bu mahkûmiyette derslerin en büyüğü saklı değil mi? Sevgi, merhamet bazen kibri, azameti böyle yenik düşürüyor. Çünkü âlemlerin Rabbi erkekleri ve kadınları birbirlerine sevdirdi. Diğer taraftan azamet ve büyüklük insandaki "acze" yenik düşüyor. İnsanın acizliği ama öyle ortaya çıkıyor ama böyle... Anlaya-

bilene çok bile... Ne olursak olalım insan olduğumuzu unutmayalım! "Gururlanma padişahım, senden büyük Allah var," değil mi!?

*417. Yok bu şehir içre senin vasfettiğin dil-ber Nedîm
Bir peri-sûret görünmüş bir hayâl olmuş sana
Nedîm*

Senin anlatıp methettiğin güzel bu şehirde yok ey Nedim;
(sen boş yere sayıklamaktasın, kim bilir, belki) bir peri görünmüş sana, bir hayal görmüşsün sen.

